

Türk Toplumunu Nasıl Tutucu?

Türkler kendilerini tutucu (muhafazkâr) sanıyorlarsa kendilerini aldatıyorlar. Kuşkusuz aldanma da bir gerçek olgudur. Fakat insan gerçek kimliği sandığı kimlikle örtüşmeyebilir. Vitrinde gördükleri her şeye sahip olmak, televizyon karşısında saatler geçirmek, otomobil kuyruklarında sıraya girmek de çağdaş olmakla eşit değildir. Ama tutuculuk da değildir. Amerika tutucu bir toplum. Fakat çağdaş olan her şeyin neredeyse yaratıldığı ülke.

Bizde korunmak istenenler sadece dini vecibeler, oruç, bayram, cenaze ve namazla sınırlıdır. Gerçi her namaz kılan tutucu değildir. Annem özellikle yaşlandığı zaman beş vakit namazını kılardı. Ama bütün düşünce ve davranışlarıyla çağdaş bir insandı. Bizde geleneklere sahip çıkmak bir iki törensel gösteriye dönüşmüştür.

Toplum tarihten gelen bütün konut geleneğini apartmana feda ettiyse, tarlalarını bırakıp kentlere dolduysa geleneğe sahip çıkmanın başka bir anlamı olmalı. İngiltere’de neredeyse yeni bina görmediğiniz küçük kentler var. Bizde apartmansız köy bile kalmadı. Bu davranışı hangi nedene bağlarsanız bağlayın, tümüyle arkada bıraktığınızı yadsıyamazsınız. Bir Avrupalı bu bağlamda Türk’ten daha tutucudur. Fakat çağdaş bir kimliği olduğunu yadsıyamazsınız. **Bizimkinin adı tutuculuk değil, cehaletle birleşen yozlaşmadır.**

Yeni dünyanın her şeyini isteyip *ben geleneğime bağlıyım* demek yalandır. Bunda, öbür dünyayı yeğlemesi gereken bir Müslüman davranışı da yok. İnsan yeni marka peşinde koşarken, istese de tutucu olamaz. Tüketime bu denli gömülmüş bu cahil toplum tutucu değil. Yaşamı bir taklit kültürü üzerine oturtmuşuz. Kullandığımız araçları doğuran kültür bizim değil. Halk, TV ya da telefon istiyor ama onların nasıl çalıştığını merak etmiyor. Yerli de pek yapamıyor. ‘Marka’ sözcüğü çok moda. İkisi de ithal sözcük.

Dinin temel koşullarını yerine getirmek tutucu olmayı gerektirmiyor. Bu günlerde ‘riyaset’ten söz edildiğini hiç işittiniz mi? *Peygamberin davranışlarının kendine örnek alan kimse biliyor musunuz? Ölümünde kalan malını fakir fukaraya dağıtan adam kaldı mı?*

GELENEKSELDEN GERİDE KALAN

Kırsal alandan kentlere dolan ve Türkiye’nin iktidarını, eski kent kökenli bürokratlardan devralan Türk toplumunun çoğunluğu yeni bir oyuncak gördüğü zaman elindeki hemen bırakan çocuklara benziyor. Alışveriş merkezlerinde çağdaş giysili ya da tutucu denilen kadınları vitrinler karşısında biraz seyredin. Elbise, ayakkabı, otomobil, telefon kuyruklarında bekleyenlere bakın. **Bu toplumun yüzyıllar süren bir kıtlıktan çıktığı açık.** Çocukluğumun, gençliğim Türkiye’si yok. Toplumun yüzde 70’i kentlerde oturuyor. Müslümanlık bir temel kimliktir. Ama otomobili ile ailece Bodrum’a tatile giden bir aile geleneksel bir aile değildir.

Eski gecekondu ve yeni çirkin apartman toplumu, bildiğimden bu yana köyde de kentte de Müslümandı. Dinlerine sadık kalan halkın geçmişlerinden kalan neleri sakladığını incelemek gerek. Geleneksel kültürümüzden geriye ne kaldı?

Tarlalarını bırakıp kente indikleri için artık Türkiye bir tarım toplumu olmaktan çıktı. Gençler köylerdeki boş topraklara dönmek istemiyor. Türkiye’nin tarımı halkını beslemiyor. Peki tarım toplumu olmaktan çıkıp bir sanayi toplumu mu olduk? Şimdi turizm bile bir sanayi olduğu için böyle bir sıfat hoşta gidebilir. Kuşkusuz sanayimiz gelişiyor. Fakat içeriğini düşünmeden ‘sanayi toplumu-yuz’ demek biraz abartma olur. Belki **ithal sanayisi toplumu** diyebiliriz.

Burada bir soru daha var: Her ülkenin sanayi toplumu olma parametreleri farklı mıdır? Türkiye’ye göre çok daha kalabalık, daha fakir ve geleneksel kültürü olağan-üstü zengin Çin gibi bir ülke sanayileşirken geleneklerinden hangisini korudu?

ÇİN VE TÜRKİYE

Bu bağlamda *Le Monde Diplomatique*’in yayımladığı ‘Maniere de Voir’ Sayı 123, sayısında ‘Chine, Etat Critique’ adlı makaleden öğreniyoruz ki Çin’deki hızlı kentleşmenin topluma getirdiği hastalıklar bizimkinden farklı değil: zoraki istimlak ve büyük spekülasyon, geleneksel ‘habitat’ın yok edilmesi, insan varlığına boş veren yapılaşma nedeniyle bilinen tarihi ve insani röperlerin ve eski değerlerin yok oluşu, geleneklerin sulandırılması, toplumun katılaşması, yani insan ilişkilerinin kurumması ve biçimselleşmesi, tüketici toplumun yoğunlaşması.

Bunlar bizdeki hastalıkların aynısı. Fakat buna karşın bizde olmayan ve bu değişimleri yani yozlaşmayı, dengeleyen yeni gelişmeler var orada. Çin’de akıl almaz bir öğretim gelişmesi var. Bizimle karşılaştırılması olanaksız uzman yetiştiriliyor. Sanayi üretimi Amerika’yı geçmiş. Ve bunu bizim insan başına yıllık gelirimizin yarısı kadar bir gelirle yapıyor. Buna dünyadaki musiki ve resim eğitimi nerede eşitleyen sayılarla yapıyor. Olimpiyatlardaki başarılarını herkes biliyor.

Daha ilginç bir olgu daha var: Çin’de Türkiye nüfusunun üç katı, yani 200 milyonu geçen bir orta sınıf yetişmiş.

ÇEK ÇEK İLE 15 GÜNDE TRABZONA

Temel yaşamsal kategorilerde geçmiş yaşamımızdan neler kaldığını daha ciddi irdelemek gerek. Ben Cumhuriyetin başında annemin Trabzon’dan Erzurum’a, çek çek arabasıyla on beş günde gittiğini biliyorum. Türkiye’nin iktidara 600 yıl hiçbir şekilde katılmamış halkı okuma yazmasız, sultan kullarından oluşuyordu.

Bu halkın nesi vardı? Yerel teknikle yapılmış, ilginç özellikler gösteren evleri vardı; Mescitleri, cemevleri vardı. Kendi gereksinmesini karşılayan dokuması, kilimi, küçük kentlerin deri, dövme demir, marangoz işçiliği vardı. Batı Anadolu dışında kara sapanlı gelişmemiş bir tarımı vardı. Büyük kentlerde birkaç medrese ve bir han ve çarşı olurdu. İstanbul dışında birkaç büyük kentte daha gelişmiş, zenaatkârlık düzeyinde bir mimari ve diğer zenaatler. Bayramlar, düğün törenleri, âşik edebiyatı. **Kültürel varlığın**

özeti bu.

Bugün iktidarda olan kırsal halkın Cumhuriyet başındaki kültürü bu sınırlar içinde tanımlanabilir. Bugün yüzde 70’i kentlerde yaşayan halkın günlük yaşamına girmiş yaşam araçlarının ve kentlerdeki fiziksel ortamın Anadolu’nun geçmişi ile ilgisi yok. O ilişkiyi saptamaya çalışanlar da kent kökenli okumuşlar.

EĞİTİM SİSTEMİ ÇÖZÜLÜYOR

Bizim az okumuş, az düşünen insanlarımız bir şey daha öğrenemedi. Bir ülkenin kültürel birikimini inceleyen, irdeleyen, yaşatan ve yenileyen ve o birikimi topluma hediye edenler köylülerden, bürokrat ve politikacılardan çıkmaz. İyi yetişmiş, dünyadan haberli aydınlardan çıkar.

Eğer geleneklerimizi değerlendirmek istiyorsanız işletmeciler yerine, antropologlar, folklor araştırmacıları, kültür tarihçileri yetiştirin. Bunu yapana kadar gelenek camiye namaza gitmekle kısıtlı kalır. **Dinsel kültürün çağdaş atılım yapması olanaksızdır.** O zaman Hıristiyanın ya da Çinlinin müşterisi olmaya razı olmak gerek. Bu bağımlılığın günümüzde adı ekonomik bağımlılık. Yani çağdaş sömürge olmaktan farkı yoktur.

Çağdaş dünyada gelişmenin öğretim temeli üzerine kurulduğu açık. Bizde öğretimi çığırından çıkaran üç faktör var: **a)** Sayısal baskı **b)** bilimsel konuların gereken ilgiye kavuşmaması **c)** Devlet öğretimine paralel dershane sistemi. Bugün buna bir yenisi eklendi. Hem de ilk ve orta öğretimde.

Kanımcı bunun içeriğini tartışmadan önce neredeyse bir yüzyıllık bir sistemin akşamdan sabaha değişmesi gibi, dünyanın hiçbir yerinde gerçekleşmeyecek, bir operasyondan söz ettiğimizi unutmamalıyım. Bu yaşta öğrencilere öğretim yapacak öğretmen de yok. **Bu kargaşa bütün öğretim sisteminin çözülmesidir.** Ve teknoloji çağının gerektirdiği insanın yetiştirilmesini olanaksız kılacaktır.

Şu sırada Türkiye’de bir küçük çocuğun hangi konuları işleyerek bir kimyager ya da biyolog olacağını bilen ya da düşünen biri var mı acaba?

Bizimkinin adı tutuculuk değil, cehaletle birleşen yozlaşmadır... Çin’de akıl almaz bir öğretim gelişmesi var. Bizimle karşılaştırılması olanaksız uzman yetiştiriliyor. Dinsel kültürün çağdaş atılım yapması olanaksızdır... Çağdaş dünyada gelişmenin öğretim temeli üzerine kurulduğu açık. Eğitimdeki yeni kargaşa bütün öğretim sisteminin çözülmesidir... Ve bu, teknoloji çağının gerektirdiği insanın yetiştirilmesini olanaksız kılacaktır.

Tayfun Akgül

